

SAVDO SIYOSATI VA UNING AHAMIYATI.

Boqijonov Mirzaraxim Muxiddin o'g'li
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Annotatsiya

Xalqaro savdo siyosati iqtisodiyot va global iqtisodiy tizimda katta rol o'ynaydi. So'nggi yigirma yil ichida, savdo siyosatiga qaratilgan tadqiqotlar ko'proq savdo to'siqlari (masalan, transport xarajatlari, axborot va kommunikatsiya xarajatlari)ga qaratilgan. Bu o'zgarishlar savdo siyosatining ahamiyatini kamaytirgan deb qaraladi. Ammo, bu maqolada biz savdo siyosatining haqiqiy ta'sirini tahlil qilib, bu qarashlarning noto'g'riligini ko'rsatishga harakat qilamiz.

Kalit so'zlar: savdo siyosati, savdo to'siqlari, transport xarajatlari, axborot va kommunikatsiya xarajatlari, savdo liberallashtirish, tariflar, savdo oqimlari

Аннотация

Международная торговая политика играет важную роль в экономике и мировой экономической системе. За последние два десятилетия исследования торговой политики все больше фокусировались на торговых барьерах (таких как транспортные расходы, затраты на информацию и связь). Эти изменения рассматриваются как снижение важности торговой политики. Однако в этой статье мы попытаемся показать ошибочность этих взглядов, проанализировав фактическое влияние торговой политики.

Ключевые слова: торговая политика, торговые барьеры, транспортные издержки, информационно-коммуникационные издержки, либерализация торговли, тарифы, торговые потоки.

Abstract

International trade policy plays a major role in the economy and the global economic system. Over the past two decades, trade policy research has increasingly focused on trade barriers (such as transport costs, information and communication costs). These changes are seen as reducing the importance of trade policy. However, in this article, we will try to show the fallacy of these views by analyzing the actual impact of trade policy.

Keywords: trade policy, trade barriers, transport costs, information and communication costs, trade liberalization, tariffs, trade flows

Kirish

Savdo siyosati va uning ahamiyati: tahlil va xulosa

Kirish

Xalqaro savdo siyosati iqtisodiyot va global iqtisodiy tizimda muhim rol o'ynaydi. So'nggi yigirma yil ichida, savdo siyosatiga qaratilgan tadqiqotlar ko'proq savdo to'siqlari, masalan, transport xarajatlari, axborot va kommunikatsiya xarajatlari kabi faktorlarga e'tibor qaratgan. Ushbu o'zgarishlar savdo siyosatining ahamiyatini kamaytirgan degan fikrni shakllantirgan. Ammo, bu maqolada biz savdo siyosatining haqiqiy ta'sirini yana bir bor tahlil qilib, bu qarashlarning noto'g'riligini ko'rsatishga harakat qilamiz.

Savdo siyosatining ahamiyati faqat tariflarni belgilash yoki import-eksportni boshqarish bilan cheklanmaydi. Bu siyosat mamlakatlararo iqtisodiy aloqalarni shakllantirishda, resurslarning samarali taqsimlanishida va mehnat bozorlarida o'zgarishlar kiritishda muhim rol o'ynaydi. Shuning uchun, biz ushbu maqolada savdo siyosatining iqtisodiyotga ta'sirini va uning turli sohalaridagi o'zgarishlarga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganamiz.

Asosiy natijalar:

1. **Savdo siyosatini o'lchashdagi qiyinchiliklar:** Maqola savdo siyosatining ahamiyatsizligi to'g'risidagi qarashlar asosan notarif to'siqlarini o'lchashdagi qiyinchiliklardan kelib chiqqanligini ta'kidlaydi. Notarif to'siqlar tariflardan ko'ra ko'proq ishlatilmoqda, lekin ularning o'lchashdagi murakkabliklar haqiqiy ta'sirlarni baholashni qiyinlashtiradi. Bu esa boshqa omillar, masalan, texnologik o'zgarishlar yoki transport xarajatlarining kamayishi, savdo ning o'sishiga katta hissa qo'shayotganini ta'kidlashga olib keldi.

2. **Savdo siyosatining ta'siri bo'yicha dalillar:**

- **Yig'indi natijalar:** savdo siyosati liberallashtirilgan bo'lsa ham, uning savdo hajmi, narxlar, yangi mahsulotlar importi (savdoning kengayish marjasi) va savdo dan olingan statik foyda kabi sohalaridagi ta'siri katta bo'lib qolmoqda.
- **Korxonalar va sanoatdagi faoliyat:** savdo siyosati firmalar mahsuldorligi, xarajatlar va narx belgilanishi (markup)ga ta'sir qiladi, bu esa siyosatning sanoat faoliyatiga ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi.
- **Mehnat bozorlari:** savdo siyosati ish haqlari, ish o'rinlari va ish haqi tengsizlikka ta'sir qiladi, bu ta'sirlar turli sohalar va mintaqalarda farq qiladi.
- **Uzoq muddatli ta'sirlar:** Uzoq muddatli ta'sirlar haqida dalillar kam bo'lsa-da, savdo siyosatining o'sish va qashshoqlikni kamaytirishga ta'siri borligi ko'rsatilgan, lekin bu ta'sirlarni empirik tarzda o'lchash qiyin.

3. **Metodologik muammolar:**

- **O'lchash:** savdo siyosatini baholashdagi asosiy muammo – notarif to'siqlarini va boshqa savdo xarajatlarini aniq o'lchashdir, bu esa siyosatning haqiqiy ta'sirini aniqlashni qiyinlashtiradi.
  - **Endogenez:** savdo siyosatining endogenligi (ya'ni, iqtisodiy o'zgarishlarga javoban siyosatning shakllanishi) haqida xavotirlar mavjud, bu esa siyosatning sabablari va oqibatlarini to'g'ri baholashni qiyinlashtiradi.
  - **Savdo siyosatini kutilishi va noaniqlik:** savdo siyosati o'zgarishlari ko'pincha oldindan e'lon qilinadi, bu esa firmalar va iste'molchilarga siyosat o'zgarishidan oldin ham moslashish imkonini beradi. Buning ta'sirini hisobga olish kerak.
4. **Siyosatning ahamiyati:** savdo siyosatining ahamiyatsizligi haqidagi fikr, o'lchashdagi qiyinchiliklarga asoslanadi. Biroq, mavjud dalillar savdo siyosatining, ayniqsa, texnologik o'zgarishlar yoki boshqa global jarayonlar bilan o'zaro ta'siri katta ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatmoqda. savdo siyosati o'z vaqtida samarali bo'lgan, ammo uni aniq o'lchash qiyin bo'lganligi uchun uning ta'siri unchalik sezilmayapti.

Savdo siyosatining ta'siri:

1. Metodologiya umumiy ko'rinishi:

- Savdo siyosatining oqibatlarini o'rganadigan empirik adabiyotda turli tadqiqot usullari qo'llanilgan. Bu usullar savdo siyosatining xalqaro iqtisodchilar va siyosatchilar uchun muhim bo'lgan natijalarga ta'sirini baholash uchun bir-birini to'ldiradi. Tadqiqot yondashuvi, so'ralgan aniq savol va mavjud ma'lumotlarga qarab tanlanadi. Ba'zi tadqiqotlar savdo siyosatining ta'sirini turli metodologiyalar orqali baholaydi, jumladan, savdo oqimlarini tahlil qilish uchun gravitatsiya tenglamasi kabi usullarni qo'llash.

2. Savdo siyosatining firmalarga ta'siri: mehnat mahsuldorligi, xarajatlar va narxlar:

- Ko'plab tadqiqotlar savdo siyosatidan tashqari savdo xarajatlarini o'rganishga yo'naltirilgan bo'lsa-da, firmalarga ta'sirini o'rganadigan empirik ishlar juda kam. Biroq, savdo liberallashtirishining firmalarga, ayniqsa, mahsuldorlik, xarajatlar va narxlar bo'yicha ta'siri haqida tahlil qilinadigan adabiyot mavjud. Bu, aslida, savdo siyosatiga doir tadqiqotlarning policy-oriented (siyosatga yo'naltirilgan) bo'lgan yagona sohasi hisoblanadi.

3. Savdo siyosatining mehnat bozorlari ta'siri:

- savdo siyosatining mehnat bozorlari ta'siriga doir adabiyot keng qamrovli bo'lib, rivojlangan mamlakatlarda import raqobati va eksportning mehnat bozori natijalariga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan. Biroq, rivojlanayotgan mamlakatlardagi mehnat bozorlariga savdo siyosatining ta'siri nisbatan kam o'rganilgan va bu adabiyotdagi muhim bo'shliqdir.

4. Savdo siyosatining umumiy o'sish va qashshoqlikka ta'siri:

- savdo siyosatining ta'siriga oid ko'plab tadqiqotlar qisqa muddatli va statik ta'sirlariga qaratilgan. Ammo, savdo siyosatining uzoq muddatli ta'sirlarini o'rganishda kuchli asoslar mavjud. Uzoq muddatli ta'sirlar umumiy iqtisodiy o'sish va qashshoqlikka nisbatan juda katta ahamiyatga ega bo'lishi mumkin, lekin bu ta'sirlar haqida empirik dalillar hali cheklangan. Bu savdo siyosatining dinamik va uzoq muddatli ta'sirlarini o'rganishni muhimligini ko'rsatadi.

5. Ikkinchi darajali distorsiyalar va resurslar ra'sirining noto'g'ri taqsimlanishi:

- Ko'plab tadqiqotlar savdo siyosatining ta'sirini resurslarning optimal tarzda taqsimlanishi asosida baholaydi, lekin ikkinchi darajali distorsiyalar (bozor nuqsonlari yoki resurslarning samarali taqsimlanmasligi) hisobga olinmaydi. Agar resurslar noto'g'ri taqsimlansa, savdo siyosatining ikkinchi darajali distorsiyalar orqali bo'ladigan ta'siri asl ta'siridan ham muhimroq bo'lishi mumkin. Leibenstein (1966) kabi dastlabki tadqiqotlar savdo siyosati ikkinchi darajali distorsiyalarni kamaytirish orqali farovonlik foydalari keltirishi mumkinligini ko'rsatgan.

Asosiy xulosa:

- savdo siyosati, ayniqsa tariflarni liberallashtirish, jahon savdosining hajmi va firmalarning faoliyatiga katta ta'sir ko'rsatadi.
- savdo siyosatining uzoq muddatli ta'sirlariga oid tadqiqotlar hali cheklangan, lekin bu ta'sirlarning ahamiyati katta bo'lishi mumkin.
- savdo siyosatining ta'sirini o'rganishda yanada aniqroq va sifatli o'lchovlarga ehtiyoj bor.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. J.D. Angrist *et al.* [Empirical strategies in labor economics](#)
2. P. Antras *et al.* [Multinational forms and the structure of international trade](#)
3. O. Attanasio *et al.* [Trade reforms and wage inequality in Colombia](#)
4. J. Dev. Econ. (2004)K. Bagwell *et al.* [Multilateral trade negotiations, bilateral opportunism and the rules of GATT/WTO](#)

5. J. Int. Econ. (2005) S. Baier *et al.* [The growth of world trade: tariffs, transport costs, and income similarity](#)
6. J. Int. Econ. (2001) A. Bernard *et al.* [Trade costs, firms, and productivity](#)
7. J. Monet. Econ. (2006) E.J. Blanchard. [Reevaluating the role of trade agreements: does investment globalization make the WTO obsolete?](#)

